

2018-10-29

Miljö- och energidepartementet
Naturmiljöenheten, Vattenmiljö
Annika Nilsson
103 33 Stockholm
m.remissvar@regeringskansliet.se

vårt dnr: SU484-6.8-0040-18
ert dnr: M2018/01630/Nm

Ang remiss av betänkande SOU 2018:34 "Vägar till hållbara vattentjänster"

Stockholms universitets Östersjöcentrum har tagit del av utredningen "Vägar till hållbara vattentjänster" (SOU 2018:34). Östersjöcentrum har också haft kontakt med utredningssekretariatet under arbetets gång i syfte att bidra med vetenskapliga fakta om t ex näringsläckage och övergödning.

Östersjöcentrum har valt att enbart kommentera enstaka delar av utredningen eftersom en stor del rör frågor som ligger utanför centrumets verksamhet.

Vad är viktigt för övergödning?

Att övergödning av våra hav, särskilt Östersjön, är en viktig fråga råder det ingen tvekan om. Östersjön är ett hotat innanhav, men står på tröskeln till återhämtning vad det gäller övergödning. De senaste decenniernas idoga arbete för att minska näringstillförseln från land börjar äntligen ge synliga effekter i havsmiljön. Åtgärder för att ytterligare minska flödena från land kommer att gynna återhämtningen – både i havet och i Östersjöregionens sjöar och vattendrag.

De flesta aktörer delar synen på läget för Östersjön och instämmer i behovet av ytterligare insatser. Däremot är man inte enig om hur man på bästa sätt åtgärdar övergödningen. Jordbruket är den största källan för tillförsel av växtnäring till Östersjön och bidrar med ungefär hälften av all vattenburen kväve och fosfor från mänsklig aktivitet. Avloppsektorn – kommunala avlopp och enskilda – är den näst största källan. I vilken mån utsläpp från enskilda avlopp spelar någon roll för övergödningen diskuteras intensivt.

Spelar det någon roll att åtgärda enskilda avlopp?

Uppskattningar av hur mycket kväve och fosfor som tillförs Östersjön från enskilda avlopp har ganska stor osäkerhet. Tydligt är dock att fortsatta reduktioner av totala näringsflöden från land är nödvändiga. Dessutom, även i fall där enskilda avlopp har liten påverkan på Östersjön, så kan avloppen ha stor påverkan på lokala vattendrag, sjöar eller grundvatten.

Stockholms universitets Östersjöcentrum

En fråga som ofta tas upp i debatten som skäl för att inte göra något åt avloppen, är retentionen. Somliga hävdar att kväve och fosfor stannar på land och inte når haven. Retentionen är något som varierar mycket mellan olika platser. Beroende på de lokala förhållandena så kan t ex marken binda och hålla kvar mer eller mindre fosfor och transportvägarna från det enskilda avloppet till vattendrag/sjöar/grundvatten eller havet kan vara olika snabba. Med andra ord kan retentionen vara hög, men det finns också fall när den är lägre. Man kan också tänka sig situationer när mycket av fosfor binds i marken nu och inte läcker ut på kort sikt. Det bör dock betonas att om mycket fosfor har tillförts under lång tid så minskar markens förmåga att hålla kvar fosfor. I värsta fall har man då byggt upp en pool av fosfor som kan läcka till vattensystemet under lång tid.

Östersjöcentrum anser att för att kunna bedöma risken för näringsläckage från enskilda avlopp krävs analys av de lokala förhållandena i vattenavrinningsområdet. Likartade utsläpp i relativt närliggande områden kan påverka miljön mycket olika. Kommunernas möjlighet att göra denna typ av analys kräver givetvis omfattande kunskap och resurser.

Eftersom förhållandena i vattenavrinningsområdena skiljer sig åt i så hög grad är utredningens förslag om ökade möjligheter att hitta alternativa lösningar klokt., (4.4. Behovsbedömning i 6 § vattentjänstlagen).

För att nå den eftersträlvade anpassningen av valda lösningar anser Östersjöcentrum att den föreslagna avloppsdeklarationen måste innehålla tydligare miljöaspekter genom att klassificera känsligheten i recipienten och uppskatta naturlig retention för varje anläggning.

Detta kan givetvis vara svårt för en enskild fastighetsägare att genomföra och kräver då stöd från kommunen. Men sammantaget är det trots svårigheten viktigt att ha med dessa aspekter för att uppnå önskvärd effekt på sanitets- och näringsläckagefrågor. Utan en sådan komplettering speglas inte eventuella komplikationer med enskilda avlopps miljöpåverkan i utredningens förslag och risken är att åtgärder kring enskilda avlopp överimplementeras. Det finns en betydande risk att man överåtgärdar på ett icke kostnadseffektivt sätt om man inte tar hänsyn till de lokala förhållandena såsom närhet till ytvattenflöden, markens beskaffenhet, vegetation, dränering, lutning, och faktiskt avstånd till rinnande eller stillastående vatten. Ett nytt arbetssätt, med t ex deklaration, bör inte upprepa tidigare misstag att basera läckagebedömningar på schabloner som skattade en bruttobelastning från de enskilda avloppen utan tillräcklig hänsyn till lokala förhållanden. Risken är att effekten av åtgärder rörande enskilda avlopp systematiskt överskattas i relation till andra åtgärders effektivitet.

En annan aspekt på den pågående diskussionen om enskilda avlopp är att debatten tycks blanda ihop sanitära frågor och risk för näringsläckage. Ett avlopp kanske måste åtgärdas för att inte vara en sanitär risk men det kanske inte har någon inverkan på risken för övergödning av vatten.

Vänligen

Tina Elfving
föreståndare

Annika Svanbäck
forskare

Carl Rolff
forskare